

**СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ
КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНЦІВ
(Рецензія на працю Л. В. Чупрія, Л. Г. Скокової, К. В. Настоящої
«Культурні практики населення України». Київ, 2021. 202 с.)**

У другому півріччі 2021 р. побачила світ наукова праця Л. Чупрія, Л. Скокової, К. Настоящої «Культурні практики населення України». В її основу ліг аналітичний звіт, присвячений аналізу результатів комплексного соціологічного дослідження на тему «Культурні практики населення України», підготовленого громадською організацією «Демократичні ініціативи молоді» та проведеного за фінансової підтримки Українського культурного фонду.

У ході дослідження науковцями було здійснено аналіз культурних практик мешканців різних регіонів України, проаналізовано особливості культурних потреб різних соціальних груп, визначено залежність популярності різноманітних дозвіллевих практик від віку, статі, типу поселення. Результатом соціологічного дослідження стало визначення особливостей культурного дозвілля мешканців різних регіонів України, характеру їх дозвіллевих звичок, типологізації груп за формами дозвілля. Аналіз виявлених проблем дав можливість дослідникам сформулювати пропозиції і рекомендації місцевим органам влади та територіальним громадам щодо поліпшення ситуації й активізації розвитку культурної сфери та діяльності вітчизняних культурних закладів (с. 2).

Рецензована книга складається зі вступу, трьох розділів та списку використаних джерел і літератури.

Зокрема, у вступі автори наголошують: «В умовах глобалізації провідні

країни світу значну увагу приділяють збереженню власної історичної спадщини та розвитку культури. Саме культура в умовах сучасних глобалізаційних викликів є одним із ключових чинників збереження власної ідентичності і основою м'якої сили країни, яка сприяє підвищенню міжнародного іміджу держави. Культура є також визначальною складовою гуманітарної сфери українського суспільства і, розглядаючи її у цьому контексті, важко переоцінити її значення в консолідації та інтеграції спільноти. Адже саме культурні сенси є ідентифікаторами цивілізаційної самобутності народу. Пам'ятки культури разом із топонімами, місцями пам'яті утворюють символічний простір існування нації, який сприяє гуртуванню спільноти навколо нового національного чи політичного проекту, формуванню модерної національної свідомості» (с. 4).

Саме тому вченими актуалізується проблема якісно покращити дозвіллевий культурні практики українських громадян. Оскільки, на відміну від дозвілля як розваги, як відпочинку, дозвіллевий практики культурного споживання, або практики культурного дозвілля, орієнтовані на самовдосконалення духовної практики людини, її саморозвиток, самосвідомість та рефлексію (с. 4).

У зв'язку з цим автори дослідження поставили собі за головну мету дослідити кількісні та якісні характеристики культурних практик українських громадян, а також виробити рекомендації

місцевим органам влади щодо покращення доступу до культурних практик у різних регіонах України.

Для успішного проведення комплексного соціологічного дослідження було задіяно вибіркове телефонне опитування, а також обговорення тематичних питань у фокус-групових дискусіях. Зокрема, вибіркочна сукупність опитаних складала 1 800 респондентів, а у 24 фокус-групових дискусіях взяли участь 96 мешканців сільської місцевості різних регіонів і 96 мешканців регіональних обласних центрів, загалом 192 особи (с. 5).

У першому розділі «Теоретичні та методологічні засади дослідження культурно-дозвіллевих практик» охарактеризовано стан та проблеми розвитку вітчизняної культурної галузі в умовах глобальних викликів, а також проаналізовано теоретико-соціологічні основи й актуальність дослідження культурних практик.

Автори дослідження підкреслюють, що саме національна культура сьогодні відіграє дуже важливу роль у консолідації та інтеграції суспільства: «Культура є сьогодні одним із ключових чинників самоідентифікації нації та окремої особистості. Тільки усвідомлюючи свою належність до української культури, ми будемо активно розбудовувати свою власну державу. Дуже важливо підтримувати і розвивати власну національну культуру, оскільки без неї держава припиняє своє існування. Особливо це актуально в умовах сучасних інформаційних війн та війн пам'яті, коли деякі сусідні держави, зокрема Російська Федерація, намагаються привласнити нашу історію і дискредитувати чи знищити нашу культуру, заявляючи, що ніякої української нації не існувало, що українська держава – це

псевдодержавне утворення, що ми лише частина «великого російського народу», про що нещодавно публічно заявив В. Путін у своєму виступі» (с. 9).

Саме тому Л. Чупрій, Л. Скокова, К. Настояща наголошують, що в умовах посилення сучасних загроз та викликів ми максимально маємо захищати національну культуру, зберігати і популяризувати історико-культурну спадщину та підтримувати українську мову як державну (с. 10).

Також автори дослідження вважають, що в умовах широкомасштабних політичних та економічних змін, які тривають в Україні, необхідно забезпечити системне реформування сфери культури з метою забезпечення створення належних правових, економічних та організаційних умов збереження і всебічного розвитку української культури як важливого чинника формування цілісної культурно-національної ідентичності (с. 36).

У другому розділі «Аналітичний звіт телефонного опитування населення України» проаналізовано особливості культурного дозвілля громадян різних регіонів України та різноманітний характер їх дозвіллевих звичок.

За результатами комплексного соціологічного дослідження науковці дійшли висновку, що самими популярними формами культурних практик серед українців виявилися активне дозвілля, зустрічі з друзями, читання книг, перегляд фільмів вдома, відвідування кінотеатрів та перегляд сторінок у соціальних мережах і на ютубі в Інтернеті. Цікаво, що культура дозвілля є різною у міських і сільських мешканців. На думку дослідників, можна поділити дозвіллеву культуру не тільки на міську і на сільську, але і на велику

міську, середню міську і на сільську, у свою чергу культурні практики середніх і малих міст відрізняються мало (с. 91).

Важливо, що за період ковідного карантину (2020–2021) відбулися структурні зміни сфери дозвілля. Четверть опитаних стали більше читати, ще третина стала більше дивитися кіно й серіали, близько чверті зізналися, що стали більше проводити часу в соцмережах, ще 17,5% стали частіше спілкуватися з друзями, лише зовсім незначна частка опитаних почала дивитися онлайн-вистави й переглядати онлайн-концерти, а третина опитаних стверджує, що в її дозвіллі нічого не змінилось, проте найменше змін зазнало дозвілля людей старшого віку й мешканців сільської місцевості (с. 94).

У третьому розділі «Аналітичний звіт фокус-групових дискусій у регіонах» охарактеризовано типологізацію культурних практик учасників фокус-груп за змістом і формами дозвілля та особливостей культурного життя мешканців сіл і міст різних регіонів в Україні, а також сформульовано низку корисних рекомендацій для місцевих органів влади щодо актуалізації розвитку культурної сфери та суттєвого поліпшення діяльності українських культурних закладів.

Підводячи підсумки свого дослідження, автори наголошують: «Культура

є провідним чинником зміцнення загальнонаціональної ідентичності. Якщо національна культура не продукує спільні для нації цінності, символи, смисли, то нація поступово асимілюється чи фрагментується на розрізнені, а то й ворожі суспільні групи. Для подолання даного розшарування потрібно формувати єдиний гуманітарний простір, що стане запорукою ціннісно-світоглядної єдності українського народу і створить належні передумови для формування української політичної нації» (с. 196–197).

Загалом наукова праця Л. Чупрія, Л. Скокової, К. Настоящої «Культурні практики населення України» є вагомим дослідженням, яке допомагає формуванню модерної національної свідомості та української політичної нації, а також важливою інтелектуальною зброєю у протистоянні в інформаційній війні з Російською Федерацією. Тому маємо надію, що вона знайде свого вдумливого читача і допоможе у розбудові правової, демократичної, інноваційної, заможної, духовної Української Самостійної Соборної Держави.

Юрій ФІГУРНИЙ

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук,

завідувач відділу

української етнології НДІУ